

Brabantse Poort Nijmegen

- * politie-inbreng in een
ontwerpproces
- * procesevaluatie eerste
projectjaar

Amsterdam, april 1992
Van Dijk, Van Someren en Partners
Harm Jan Korthals Altes
met medewerking van
Han Bruinink

Inhoud

	Pagina:
Inleiding	1
1 Karakteristiek plangebied Brabantse Poort	2
1.1 Algemeen	2
1.2 Deelplannen	3
1.3 Aandachtspunten sociaal veilig ontwerpen	3
1.4 Coördinatie van bouwinitiatieven	4
2 Politie-inbreng in het eerste projectjaar	5
2.1 Aanpak en activiteiten	5
2.2 Hindernissen	6
2.3 Reacties van externe partijen	8
3 Politie-inbreng in de toekomst	11
3.1 Brabantse Poort en overig Nijmegen	11
3.2 Uitstraling naar overig Nederland	12
Bijlagen	
1 Lijst van geïnterviewde participanten	
2 Geografisch overzicht deelplannen	
3 Lijst van in 1991 schriftelijk uitgebrachte adviezen	

Inleiding

Op 24 januari 1991 wordt op het districts bureau West van de gemeentepolitie Nijmegen de 'politiewerkgroep Brabantse poort' opgericht.

Doelstelling van de werkgroep: advisering en toetsing op preventieve aspecten van plannen, ontwikkeld voor het gebied Brabantse poort.

Het initiatief komt van binnenuit de politie¹ en wordt ondersteund door de gemeentelijke Stuurgroep Bestuurlijke Preventie.

Aanleiding tot het initiatief is niet een concreet of acuut probleem, maar juist het vóór willen zijn van een probleem².

Het project krijgt een plek toegewezen binnen de bestuursafspraken tussen het Ministerie van Binnenlandse Zaken en het Nijmeegse politiekorps. Dit geeft onder meer de mogelijkheid om voor 4 uur per week een secretaris aan te stellen voor het project.

Aan de werkgroep nemen vertegenwoordigers van de volgende organisaties deel:

- Gemeentepolitie (behartigt tevens voorzitterschap);
- het Regionaal Bureau Criminaliteitspreventie;
- het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven;
- een extern adviesbureau (Van Dijk, Van Soomeren en Partners);
- gemeentelijke ontwerpers (op uitnodiging).

De taak van het externe bureau is, naast ondersteuning van de politiewerkgroep, het schrijven van een procesevaluatie. Binnen de politiewerkgroep wordt bepaald dat deze zal bestaan uit een voormeting (januari 1992) en een nameting (najaar 1992).

Het stuk dat thans voor u ligt is de voormeting³. Hiervoor zijn 9 interviews gehouden, waarvan 8 met externe partijen en 1 met een politievertegenwoordiger (zie bijlage 1 voor een overzicht). Eén van de belangrijkste vragen daarin is: wat verwacht men van de politie-inbreng in ontwerpprocessen in het plangebied Brabantse Poort.

In het voorjaar van 1993 worden dezelfde participanten nogmaals geïnterviewd. Dan met de vraag of de verwachtingen zijn uitgekomen.

1 Dit type initiatieven past in het bredere beleidskader om te komen tot pro-actieve veiligheidszorg, waarin de politie de zorg niet langer 'in haar eentje' levert, maar in samenwerking met strategische partners.

2 In de woorden van de geïnterviewde politievertegenwoordiger: "toen we er lucht van kregen dat er allerlei plannen zoemden in ons district, dachten we: daar moeten we bij zijn!"

3 Strikt genomen is de term 'voormeting' niet juist, omdat het project al een tijd loopt. Een voormeting of nulmeting hoort gehouden te worden vóór aanvang van het project. Daarom is het juist om te spreken van een 'procesevaluatie van het eerste projectjaar', zoals op het titelblad gedaan is.

1 Karakteristiek plangebied Brabantse Poort

1.1 Algemeen

'Brabantse Poort' was tot voor kort niet veel meer dan een langgerekte strook grond in de westelijke periferie van Nijmegen, bestemd voor infrastructuur (stads-snelweg en spoorlijn).

Deze strook grond scheidde de (in de jaren zeventig en tachtig gebouwde) wijken Dukenburg en Lindenholt van elkaar.

De aansluiting tussen beide wijken was slecht. Spoorlijn en snelweg werkten als barrières. Dit gegeven, tezamen met de wens tot intensiever gebruik van de beschikbare grond in bestaand stedelijk gebied, noopte de gemeente Nijmegen rond 1988 tot een initiatief voor verdichting van het gebied met behulp van aanvullende bebouwing. Door verkleining van de (oorspronkelijk zeer ruim gedimensioneerde) stadssnelweg zouden voldoende aantrekkelijke bouwlocaties ontstaan. De aanwezigheid van een station en winkelcentrum in het plangebied zou de aantrekkelijkheid van de bouwlocaties nog verhogen. Belangrijke neveneffect zou een sterke verbetering van de aansluiting tussen Dukenburg en Lindenholt zijn, door het ontstaan van duidelijke, goed door bebouwing begeleide routes.

Het gebied kreeg de naam 'Brabantse Poort' mee, omdat het voor de vanuit Brabant naderende automobilist het eerste teken zou worden dat men de stad Nijmegen binnenrijdt. In de oude situatie krijgt men dat teken pas, nadat men het Maas-Waalkanaal is overgestoken.

Opvallend is de **hoge bebouwingsdichtheid** in het plan: men wil veel (en zeer verschillende) stedelijke functies realiseren op een relatief klein stuk grond. Daarbij zijn functies die veel publiek trekken, zoals het HBC (Hotel Business Congres Centrum), het themapark Vrije Tijd en (in de verre toekomst) de ijshal.

De geïnterviewde gemeentelijke planners vinden de programmatische druk op het gebied echter niet té hoog. Wel signaleren zij dat de kwaliteit van de openbare ruimten rondom gebouwen sterk onder druk staat, omdat het aantal parkeerplaatsen steeds omhoog wordt geschroefd in onderhandelingsprocessen, terwijl het aantal parkeerplaatsen in garages onder de gebouwen steeds omlaag wordt geschroefd. In de praktijk betekent dit, dat geplande groenvoorzieningen vaak moeten wijken voor parkeerterreinen⁴.

Ook andere geïnterviewden beoordelen de karakteristiek van het plangebied gunstig. Men wijst onder andere op de diversiteit aan stedelijke functies en de goede bereikbaarheid met alle vormen van vervoer.

Het ligt in de aard van de politie om deze positieve kijk op de zaak niet zonder meer te volgen. Reeds in een der eerste vergaderingen heeft de politiewerkgroep een drietal thema's (invalshoeken) voor de toetsing van plannen vastgelegd:

- functiemenging;
- hanteren van publiekstromen;
- openbare (rest) ruimten.

Uit het voorgaande blijkt dat dit terechte thema's zijn. Dat wordt ook expliciet door gemeentelijke ontwerpers beaamd ("met die thema's dek je zo ongeveer alles af wat er speelt in dit plangebied").

4 Eén van de geïnterviewde gemeentelijke ontwerpers formuleert dit als volgt: het is een voortdurend koorddans tussen belangen van ruimtelijke kwaliteit en van financiële belangen.

1.2 Deelplannen

Het plangebied Brabantse Poort valt uiteen in een aantal deelplannen, die onderling sterk verschillen in het uitgestippelde tijdpad. Sommige deelplannen zijn al (bijna) opgeleverd, bij andere is het ontwerpproces in volle gang en bij een derde categorie is er nog alleen sprake van verkennende voorstudies.

Voor politie-inbreng is alleen de middelste categorie interessant. Dit betreft de volgende deelplannen:

- openbaar vervoerplein;
- uitbreiding winkelcentrum (noord- en westzijde);
- woningen en kantoren 'plangebied A';
- HBC-lokatie (Hotel Business Congres Centrum);
- themapark vrije tijd.

De belangrijkste ontwikkelaar is 'Brabantse Poort B.V.', een gelegenheidsconstructie van bedrijven en gemeente. Dit bedrijf ontwikkelt onder andere plandeel A en winkelcentrum. Voor het O.V-plein is de gemeente ontwikkelaar. Voor HBC en themapark elk een apart bedrijf.

Bijlage 2 geeft een geografisch overzicht van de deelplannen.

1.3 Aandachtspunten sociaal veilig ontwerpen

Geïnterviewde participanten signaleren zonder uitzondering aandachtspunten (zwakke plekken) in het door hen zelf te ontwikkelen plandeel op het vlak van sociale veiligheid.

In zijn algemeenheid betreffen de zorgen de entrees, parkeergarages, gebieden aangrenzend aan gebouwen en aan/afvoerroutes voor voetgangers en fietsers. Aanleiding van de zorgen is vaak een gebrek aan zicht en publiek (geringe sociale controle), onvoldoende mogelijkheden tot regulering van de toegankelijkheid en (in samenhang daarmee) onvoldoende garanties voor een voldoende duidelijk onderscheid tussen openbaar en privé-gebied.

Wat betreft deelplannen die **buiten** de directe verantwoordelijkheid van de geïnterviewden liggen, worden het openbaar vervoerplein, de uitbreiding van het winkelcentrum en de vrijliggende fietsroutes het vaakst genoemd als aandachtspunten voor sociale veiligheid.

Opvallend is het verschil in betrokkenheid bij het gebied buiten het eigen deelplangebied. De beantwoording varieert van "niet in verdiept" tot "alles; het punt 'veiligheid' moet bij elke lokatie opnieuw weer opgepakt worden". De gemeentelijke planners voelen in het algemeen een brede verantwoordelijkheid (signaleren 'overall' knelpunten), de private partners hebben meer de neiging om op hun eigen deelplan te focussen.

Samenvattend kan gesteld worden dat er in beginsel voldoende aan de hand is op het vlak van sociale (on)veiligheid om politie-inbreng te rechtvaardigen en dat participanten zich er ook al van bewust zijn, dat zij onveiligheid als een probleem moeten zien. Ook is uit de gemelde interviewresultaten af te leiden dat de eerder genoemde drie invalshoeken voor plantoetsing (zie 1.1) nog uitgebreid moeten worden met de volgende invalshoeken:

- regulering toegankelijkheid/openbaarheid van de open ruimte rond gebouwen;
- zicht en controle op aan-/afvoerroutes voor voetgangers en fietsers.

1.4 Coördinatie van bouwinitiatieven

In het kader van deze evaluatie is een uitputtende toelichting op de ingewikkelde organisatiestructuur voor het plangebied Brabantse Poort niet nodig; volstaan wordt met de hoofdlijnen.

De **gemeente** is de initiatiefnemer van de planontwikkeling geweest⁵ en behoudt de coördinatie van het verdere proces. Centrale figuur daarin is de **projectleider**, die tevens voorzitter is van de **projectgroep Brabantse Poort**.

Deze projectgroep trekt het totale plan. Het is een **permanente** overleggroep waarin met name gemeentelijke disciplines vertegenwoordigd zijn.

De voortgang van deelplannen wordt bewaakt in bouwteams (ook wel 'werkteams' genoemd). Dit zijn **tijdelijke** overleggroepen waarin (naast gemeentelijke disciplines) opdrachtgever, architect en meestal ook het bouwbedrijf zitting nemen. Een bouwteam wordt opgericht op het moment dat overleg wenselijk wordt en opgeheven op het moment dat overleg niet meer nodig is (dan wel verder bilateraal/telefonisch kan gebeuren).

De politie heeft, zoals uit het volgende hoofdstuk zal blijken, zowel in de tijdelijke bouwteams als in de permanente projectgroep zitting genomen.

⁵ Het startsein voor het project 'Brabantse Poort' is in 1988 gegeven door het opstellen van een structuurvisie, die voor externe (markt)partijen in brochurevorm verschenen is. Dit is een belangrijk en motiverend stuk gebleken. Bijna alle geïnterviewden wijzen deze brochure (een ogenschijnlijk simpel boekje) aan als belangrijkste prikkel voor hun betrokken raken in het planproces voor de Brabantse Poort.

2 Politie-inbreng in het eerste projectjaar

2.1 Aanpak en activiteiten

De ontwikkeling van de aanpak voor de politie-inbreng laat zich het best beschrijven aan de hand van de onderwerpen, die op de agenda van de politiewerkgroep hebben gestaan. De werkgroep heeft in het eerste jaar van haar bestaan (januari 1991 - januari 1992) 14 maal vergaderd. De eerste vergaderingen zijn geheel gewijd aan het op gang brengen van het proces. Het ging immers om een nieuw werkterrein en een nieuw type project, waarbij de politie veel meer dan in normale projecten afhankelijk is van samenwerking met externe partijen. De werkgroep is zich er van het begin af aan van bewust geweest dat het opbouwen van een goede samenwerkingsrelatie met de gemeentelijke planners de levensader van het project zou vormen. Aanvankelijk werd "bovenover" (namelijk via de gemeentelijke Stuurgroep Bestuurlijke Preventie) geregeld dat de deuren bij de Dienst Stadsontwikkeling zouden open staan voor de politie.

De werkgroepvoorzitter krijgt daardoor vanaf eind januari 1991 een vaste plaats in de gemeentelijke projectgroep die de voortgang van het totale plangebied bewaakt (zie 1.4).

Relevante zaken uit de projectgroepvergaderingen worden in de politiewerkgroep teruggemeld.

Al gauw concludeert de werkgroep dat deze wijze van werken nog te weinig raakvlakken met de planningspraktijk heeft. De politiewerkgroep is nog te geïsoleerd. Bovendien blijkt ook al snel dat de gemeentelijke projectgroep niet de voor politie-inbreng meest relevante zaken op haar agenda heeft. De meest relevante zaken komen aan de orde in de **bouwteams**. Met de gemeentelijke projectleider wordt afgesproken, dat de politie ook in bouwteams zitting neemt.

In gevallen waarin er geen bouwteam is (bijvoorbeeld bij wegreconstructies, waarvan gemeente zowel opdrachtgever als ontwerper is) wordt het ontwerp toegelicht in de politiewerkgroep door een vertegenwoordiger van de gemeente.

De raakvlakken tussen politiewerkgroep en planningspraktijk zijn hiermee belangrijk groter geworden dan in de beginsituatie. Contacten tussen politie en planners blijken nu ook "onderlangs" gelegd en onderhouden te kunnen worden.

Van een geïsoleerd bestaan is geen sprake meer: de politiewerkgroep treedt meer naar buiten door (ook) de bouwteamvergaderingen te bezoeken en de planners treden bij de politie naar binnen door er hun plannen te komen toelichten. De vergaderingen van de politiewerkgroep krijgen na verloop van tijd steeds meer een inhoudelijk karakter⁶. Het tweede half jaar is er geen vergadering meer geweest of er kwam wel minstens één plan op tafel, hetzij direct ingebracht door een gemeentelijk ontwerper, hetzij door een werkgroep lid meegebracht uit een bouwteamvergadering.

Deze ontwikkeling betekent niet dat de politiewerkgroep haar strategische functie heeft verloren. De vergaderingen van de politiewerkgroep vormen nog steeds de plek om de voortgang van het project te controleren en lijnen uit te zetten voor de toekomstige aanpak. Deze agendapunten zijn in de loop van het eerste projectjaar echter naar verhouding steeds minder tijd gaan vergen van de werkgroepvergaderingen. De politiewerkgroep komt minimaal bijeen in een vast ritme van één maal

⁶ Deze accentverschuiving weerspiegelt zich ook (en dat is waarschijnlijk niet toevallig) in de naamswijziging van de politie'club': de eerste twee vergaderingen heette deze *politieprojectgroep*, daarna noemde de club zich stevast *politiewerkgroep*.

per 4 weken; daartussen door worden zonodig extra vergaderingen belegd (eventueel met een kleinere club) om bouwplannen te bespreken en de inhoud van het advies te bepalen.

Op de eerstvolgende reguliere werkgroepvergadering komt het betreffende plan nogmaals op tafel en wordt het uitgebrachte advies doorgesproken, zodat ook werkgroepleden die niet bij de tussenvergadering aanwezig waren weer op de hoogte zijn.

Tot dusver kan de indruk gewekt zijn, dat de 'output' van de politiewerkgroep weinig tastbaar is. De geschetste activiteiten komen immers voornamelijk neer op het beleggen en bijwonen van vergaderingen.

Er zijn echter wel degelijk tastbare produkten uit de werkgroep gekomen, in de vorm van schriftelijke adviezen aan externe partijen (zie bijlage 3 voor een overzicht).

Belangrijk is, dat de schriftelijke adviezen maar een **deel** van de totale politie-inbreng afdekken. Veelal zijn adviezen **mondeling** ingebracht tijdens bouwteamvergaderingen en in dialoog met de ontwerpers die hun plan kwamen toelichten in de politiewerkgroep. De meeste mondelinge adviezen zijn echter later niet alsnog op schrift gekomen.

2.2 Hindernissen

De beschrijving in de vorige paragraaf kan ten onrechte de suggestie gewekt hebben, dat het op gang brengen van het project zonder slag of stoot is gegaan. Er zijn echter wel degelijk hindernissen, waarvan een deel is genomen en een ander deel nog is blijven staan.

Het isolement van de politiewerkgroep: dit werkte aanvankelijk zeer belemmerend, maar zodra de onwennigheid om met externen te praten was overwonnen, namen de raakvlakken tussen politiewerkgroep en planningspraktijk steeds meer toe. Deze hindernis lijkt dus genomen, maar waakzaamheid is geboden. De politiewerkgroep zal voortdurend moeite moeten blijven doen om de raakvlakken in stand te houden. Bij wisseling of toevoeging van strategische partners kost dit (tijdelijk) extra energie. Het initiatief zal daarbij eenzijdig vanuit de politie komen (eenrichtingverkeer). Dit 'lot' treft alle disciplines die invloed op de plannen willen krijgen.

Informatie-achterstand: de politie moest op een rijdende trein springen, want het planproces voor de Brabantse Poort liep al enige jaren. Zij miste in het begin veel achtergrondinformatie. De discussie in projectgroep- en bouwteamvergaderingen is daardoor niet altijd goed te volgen; dit werkt als psychologische hindernis om inbreng te leveren in de discussie. Na het verstrijken van het eerste projectjaar is er echter geen sprake meer van informatie-achterstand. In sommige gevallen zal er zelfs sprake zijn van een informatievoorsprong, omdat de politie niet alleen veel weet van de plannen maar ook van problemen in het huidige beheer. Ook deze hindernis is dus genomen, althans wat **inhoudelijke** informatie betreft. Op het vlak van **strategische** informatie (over wat er in bilaterale onderhandelingen tussen partners omgaat) zal de politie altijd een achterstand houden. Zij is immers geen onderhandelingspartner, maar adviseur.

Kloof tussen politie- en plannerscultuur: de politiecultuur is vergeleken met de plannerscultuur nogal star en formeel. In de wereld van de planners is het heel gewoon om een plan onder de neus geduwd te krijgen met een handgeschreven verzoek om advies binnen één dag. De politie schrok daar in het begin van. Haar cultuur werkt met getypte brieven in ambtelijke taal en vastgestelde procedures

(dienstvoorschriften) waaraan men zich dient te houden. Géén mogelijkheid dus om tussendoor een adviesje het gebouw uit te smokkelen?

Neen, de brug over de kloof was sneller geslagen dan verwacht. Men heeft elkaar in het midden gevonden. De politiewerkgroep stelt zich zo flexibel mogelijk op en de planners trachten een minimale reactietermijn van een halve week aan te houden. Van een hindernis is op het punt van verschil in organisatiecultuur is dus geen sprake meer.

Planning van de inbreng: het niet kunnen bepalen van het juiste moment voor het leveren van politie-inbreng werkt als een grote hindernis. Een advies dat te laat komt heeft geen effect meer en kan in het ergste geval irritatie wekken ("daar komt-ie nou mee"). Een advies dat te vroeg komt verdwijnt in een la en komt daar veelal niet uit op het moment dat het aan de orde zou moeten komen.

Voor een juiste planning moet men goed geïnformeerd zijn over de voortgang van (deel-)plannen. Een gebrek aan planning hangt dus samen met een gebrek aan achtergrondinformatie. Met het opheffen van de informatiehindernis is het plannings-probleem al voor een deel verholpen. Het opnemen van de politie als een vaste toetsingsinstantie bij alle deelplannen die in het computergestuurde planning-systeem van de gemeente zijn opgenomen doet de rest. De planning vormt dus geen hindernis meer.

Tijdbeslag: het opheffen van de informatiehindernis roept weer een nieuwe hindernis op. Het bijwonen van vergaderingen betekent dat men opgenomen is in het planproces en er vanzelf bij gaat horen, maar het gaat gauw als een sneeuwbal werken. Door ergens mee aan de slag te gaan stuit men op nieuwe aanknopingspunten, dat levert weer meer werk op, etc. "Als je het echt goed zou willen doen, heb je er een dagtaak aan", stelt de geïnterviewde politievertegenwoordiger. Deze vertegenwoordiger, op dat moment het enige werkgroeplid dat aangewezen was om vergaderingen te bezoeken, heeft in drukke tijden een aantal vergaderingen moeten laten schieten. Het plotselinge grote beslag op capaciteit ging als een hindernis werken.

Door het 'verdelen' van de bouwteams over verschillende werkgroepleden tracht men nu deze hindernis op te heffen. De praktijk zal moeten uitwijzen of dit voldoende verlichting biedt. Verdeling van werk genereert namelijk ook weer nieuw werk: coördinatie. Die taak zal dan toch weer op het bordje van de werkgroepvoorzitter terecht komen. De hindernis 'tijdbeslag' is dus nog niet definitief genomen.

Basiskennis: een deel van de politiewerkgroep Brabantse Poort is aan de slag gegaan zonder basiskennis over het vak 'gebouwde omgeving en criminaliteit'. Voor deze werkgroepleden is het een werkervaringsproject, dat een groot beroep doet op auto-didactische vaardigheden. De geïnterviewde politievertegenwoordiger stelt: "je dringt niet door tot de kern, je hebt geen overkoepelende visie". Enigszins onheilspellend voegt hij eraan toe: "misschien zijn de stedenbouwkundigen nog verder dan wij". De achterstand in basiskennis moet als een hindernis worden gezien, die nog niet geheel is opgeruimd. Opgemerkt moet worden, dat er al vóór het moment van verschijnen van deze evaluatie in de politiewerkgroep plannen zijn beraamd om de kennisachterstand weg te werken.

Onzekerheid ten aanzien van status politie-inbreng: anders dan bij bijvoorbeeld de brandweer, is de status van politie-advies nergens formeel vastgelegd. De geïnterviewde politievertegenwoordiger stelt: "hoe vrijblijvend is je advies, hoe dwingend kun je optreden? Ik ben jaloers op de brandweer, die komt meteen aan het begin met een fors eisenpakket op tafel".

Deze hindernis kan niet op korte termijn worden weggenomen. De brandweer heeft al een eeuw lang zeggenschap op ruimtelijke plannen. Die achterstand vlakkt de politie niet even uit. Tijd om te wachten op landelijke regelgeving op dit punt is er niet. De politie kan haar status in het planproces dus alleen **informeel** zeker stel-

len. Dat kan door een inbreng te leveren, die aan de verwachtingen van externe partijen voldoet. Daarover gaat de volgende paragraaf.

2.3 Reacties externe partijen

Verwachtingen vooraf

Op de vraag welke verwachting men koesterde van de politie-inbreng wordt door de geïnterviewde externen heel verschillend geantwoord. De reacties lopen van "geen verwachting, ik liet 't op me af komen" tot "ik verwachtte dat ze een draaiboek op tafel zouden leggen ter voorkoming van criminaliteit, gebaseerd op een vooruitberekening van de doorgroei van criminaliteit vanuit het bestaande gebied in het nieuwe gebied".

Daar tussenin liggen meer praktische reacties in de trant van "signaleren van mogelijke probleempunten in het ontwerp en het aandragen van suggesties voor verbetering".

Opvallend is dat een aantal geïnterviewden het werken met een checklist of zelfs eisenpakket dat **vooraf** op tafel wordt gelegd uit zichzelf noemt. Men verwacht kennelijk een sterk gestructureerde inbreng van politiezijde.

Eén geïnterviewde (een gemeentelijk ontwerper) wil daarbij de politie geen strobreed in de weg leggen:

"wat de politie inbrengt mag best zo nu en dan buiten de strikte definitie van sociale veiligheid vallen, bijvoorbeeld het spuien van algemene ervaringen over het beheer van openbare ruimten; laat ze vooral niet schromen om hun mond open te doen".

Twee geïnterviewden (beide in de hoek van projectontwikkelaar/opdrachtgever) willen echter wél beperkingen opleggen aan de politie-inbreng. De één stelt: "de politie kan en moet een duidelijke inbreng leveren in de fase van discussie over doelstellingen en probleemformulering, maar in de schetsfase moet zij een stap terug doen". De ander stelt: "het gaat te ver dat de inbreng van de politie meeweegt bij de modelkeuze; men moet de modelkeuze overlaten aan de direct belanghebbenden; is die keuze gemaakt, dan mag de politie de problemen signaleren van het gekozen model en met oplossingen komen voor die problemen".

Kortom: de externe partijen trekken (nog) niet één lijn in hun verwachtingen van de politie-inbreng, waardoor verklaarbaar is dat de politie zich onzeker voelt van haar status in het planproces (zie 2.2).

Beoordeling politie-inbreng

Een deel (5 van de 8) van de geïnterviewden heeft in het eerste projectjaar al kennis kunnen nemen van de politie-inbreng.

Van de 5 betrokken geïnterviewden oordelen er 3 licht positief tot zeer positief en 2 licht negatief tot zeer negatief over de politie-inbreng.

De meest positieve reactie was: "het uitgebrachte advies was goed, helder omschreven, het heeft ook aanwijsbaar effect gehad op het plan". Een andere positieve reactie luidde: "er is nog niet zo heel veel gedaan maar wat er gedaan is, is goed; een advies is vaak een ruggesteun voor onszelf; je voelt je gesteund als de politie op dezelfde lijn zit als de ontwerper; het is alleen jammer dat men zich wat afwachtend opstelt, men wacht tot de ontwerper naar ze toekomt met een plan en toetst dat; men gaat er dan te veel van uit dat de ontwerpers het aspect veiligheid dan uit zichzelf al meenemen in hun werk".

Het is bij deze geïnterviewde dus niet de inbreng zelf, maar de **houding** van de inbrenger die aanleiding vormt tot het plaatsen van een kritische kanttekening. Hij wordt daarin bijgevalen door een ander: "de politie toetst vooral de ideeën van

anderen en draagt tot nu toe niet zelf ideeën aan. Alleen dán kan straks het effect van de politie-inbreng concreet meetbaar zijn".

De negatieve reacties mogen hier ook niet onvermeld blijven. De meest negatieve reactie kwam erop neer, dat men een toegespitste planbeoordeling verwachtte maar slechts een briefje met een verwijzing naar een bestaande algemene checklist ontving. Deze geïnterviewde toonde zich dus zeer teleurgesteld over de politie-inbreng. Naderhand bleek het uit elkaar lopen van vraag en aanbod aan een onderling misverstand te wijten. Dit voorval heeft geleerd dat een goede herkenning van de adviesvraag belangrijk is.

Een minder extreme, maar toch negatieve reactie kwam erop neer dat de politie-inbreng (te) weinig sprekend was. Betreffende geïnterviewde merkte op, dat de politie vaak niet op vergaderingen aanwezig was; hij kon zich het uitgebrachte advies op zijn plan aanvankelijk niet herinneren. Nadat hij het betreffende stuk nog eens onder ogen kreeg herinnerde hij zich dat hij het wel gezien had, maar dat het in de discussie nauwelijks gewicht in de schaal had gelegd. Ook dit punt van kritiek betreft meer de **houding** van de inbrenger dan de inbreng zelf.

De geïnterviewden hebben niet alleen de inhoudelijke, maar ook de organisatorische kant van de politie-inbreng beoordeeld. Qua organisatie komt de politie-inbreng naar externen toe er simpelweg op neer dat een politievertegenwoordiger meedraait in de projectgroep en in bouwteamvergaderingen. Deze werkwijze wordt door de meeste geïnterviewden als gematigd positief tot zeer positief beoordeeld. Zeer positieve reacties zijn: "meedraaien in bouwteams is de enige manier die niet vrijblijvend is, en met vrijblijvendheid schieten we niets op". En: "al meedraaiend kan de politie direct inspringen op de discussie en met haar advies ook inhaken op de argumentatie van andere partijen".

Kritische kanttekeningen die geïnterviewden plaatsen zijn in hoofdzaak terug te voeren op bezorgdheid voor een te laag rendement van de tijdsinvestering, die het meedraaien in vergaderingen de politie kost. Eén geïnterviewde stelt zelfs: "tachtig procent van wat in bouwteamvergaderingen aan de orde komt is voor de politie niet interessant". Deze geïnterviewde adviseert de politie alleen die vergaderingen te selecteren waar voor hen relevante onderwerpen aan de orde komen. Een andere mogelijkheid die enkele geïnterviewden noemen is het organiseren van vooroverleg tussen politie en gemeentelijke ontwerpers, zodat deze laatsten (die hoe dan ook de bouwteamvergaderingen bijwonen) de politie-inbreng hierin mee kunnen nemen. Bij die werkwijze zou het voordeel van het direct door de politie kunnen inhaken op de argumentatie van anderen echter weer vervallen.

Een andere invalshoek om tot een gunstig oordeel over de gevolgde werkwijze te komen, is die van het **leerproces**. Daarbij neemt men in aanmerking, dat politie-inbreng in ontwerpprocessen in Nederland nieuw is en er nog ervaring mee moet worden opgedaan. Bouwteamvergaderingen kunnen dan als leerschool voor de praktijk worden gezien. Twee geïnterviewden zien daarin het voordeel van de huidige werkwijze.

Als eerste laten we een externe aan het woord:

"Tot nu toe heb ik het meedraaien van de politie in de vergadering niet als zinvol ervaren, maar dat betekent niet dat ik vind dat de politie weg had moeten blijven, want ik zie het als een leerproces voor de politie".

Als tweede citeren we de geïnterviewde politie vertegenwoordiger. Dit citaat vormt niet alleen een goede afsluiting van het oordeel over de organisatie, maar ook over de kwaliteit van de politie-inbreng tot nu toe. "Als ik lees wat er tot nu toe uit de interviews komt, denk ik dat de externen nog niet tevreden zijn over onze inbreng, maar ik verwacht wat meer begrip van hun kant dat het voor de politie een leerproces is".

Suggesties vanuit interviews voor verbetering organisatie

Zowel door de politievertegenwoordiger als door een deel van de externen zijn suggesties gedaan ter verbetering van de organisatie. Opvallend is dat de meeste suggesties door de politiewerkgroep inmiddels al zijn doorgevoerd in de praktijk, zoals het opnemen van de politie als vaste toetsingsinstantie in de gemeentelijke computerplanning en deelneming van gemeentelijke ontwerpers in de politiewerkgroep. Met suggesties die nog zijn blijven staan kan de politiewerkgroep desgewenst binnenkort aan de slag:

- het selecteren van de meest relevante bouwteamvergaderingen;
- het bestuderen van de mogelijkheid om de politie-inbreng via vooroverleg uit te besteden aan gemeentelijke ontwerpers;
- opstellen van een programma van eisen en wensen voor gebouwen en openbare ruimten, dat **vooraf** aan externen kan worden uitgereikt;
- ontwikkelen van een overkoepelende visie op de ontwikkeling van de criminaliteit in aangrenzende, nog te ontwikkelen gebieden (zoals Graafseweg) en het aangeven van de mogelijkheden om op die ontwikkeling te anticiperen.

De suggesties van externen zijn verwerkt in de aanbevelingen voor de politiewerkgroep, die in het volgende hoofdstuk worden gegeven.

3 Politie-inbreng in de toekomst

3.1 Brabantse Poort en overig Nijmegen

De politie-inbreng in het ontwerpproces van de Brabantse Poort is in het eerste projectjaar goed van de grond gekomen. Er is een aanpak en organisatiestructuur ontwikkeld, die in de praktijk zowel intern als naar externen goed blijkt te werken. De gekozen aanpak (met name het meedraaien in velerlei vormen van overleg) is tijdrovend, maar gegeven het karakter van een leerproject op een voor de politie nieuw terrein vooralsnog de beste.

Het komt erop aan dit resultaat in het tweede projectjaar vast te houden en op onderdelen te verbeteren.

Externen blijken nog niet onder de indruk van de kwaliteit en kwantiteit van de politie-inbreng. Gegeven het feit dat de organisatiestructuur en het relatienetwerk er nu liggen, is er komend jaar alle ruimte dit punt verder uit te werken. Door-groei naar bouwprojecten buiten de Brabantse Poort behoort al komend jaar tot de mogelijkheden. De activiteiten in het plangebied Brabantse Poort vormen daartoe een geschikte springplank, mits de beoogde verdere verbetering van de politie-inbreng binnen de Brabantse Poort op korte termijn zijn beslag krijgt.

Aanbevelingen ter bespreking in de politiewerkgroep:

- Tracht de geconstateerde achterstand in kennis en vaardigheden op het vakgebied 'gebouwde omgeving en criminaliteit' weg te werken, door
 - . bouwplannen in teamverband te (blijven) bespreken en een schriftelijk advies niet op te stellen zonder een gedegen inhoudelijke discussie te voeren waar alle werkgroepleden van leren;
 - . bij het formuleren van een advies zoveel mogelijk te putten uit de richtlijnen, zoals gegeven in bestaande checklists en handboeken: een gefundeerd advies is altijd beter en leerzamer dan een advies uit het luchtledige.
 - . mondeling uitgebrachte adviezen in de werkgroep inhoudelijk na te bespreken en te evalueren.
 - . doorgang te doen vinden aan de geplande 'stoomcursus' op dit gebied.
- Tracht de inhoudelijke kwaliteit en kwantiteit van de politie-inbreng verder te verhogen, onder andere door:
 - . afgesproken vergaderingen zo trouw mogelijk bij te wonen (werk desnoods met een achterwacht die kan inspringen bij plotselinge verhindering);
 - . een actieve, assertieve en creatieve houding aan te nemen in overlegsituaties (goede voorbereiding, goede/originele opmerkingen achter de hand houden);
 - . een communicatieve opstelling te hanteren naar externen, ook buiten de overlegsituaties om (bijvoorbeeld door op eigen initiatief, in overleg met de opdrachtgever contact te zoeken met de architect van een plan);
 - . mondeling tijdens vergadering uitgebracht advies achteraf alsnog op schrift te stellen⁷ en aan betrokkenen toe te sturen ("wie schrijft die blijft").

⁷ Vaak vereist dit geen apart schriftwerk, omdat de notulen van de betreffende vergadering het uitgebrachte advies al voldoende weergeven. In dat geval volstaat een controle op de juistheid en volledigheid van de notulen en dubbele archivering van deze notulen (éénmaal bij 'notulen' en éénmaal bij 'adviezen').

- Tracht het accent van de inbreng te verleggen van toetsing achteraf naar verstreking van eisen en wensen vóóraf, bijvoorbeeld door:
 - het onder de aandacht brengen van het handboek 'sociaal veilig ontwerpen' bij initiatiefnemers en ontwerpers, die voor het eerst de plan-arena in de Brabantse Poort betreden;
 - een brief of beknopte brochure te verstrekken met een op het plangebied Brabantse Poort toegespitst pakket van preventieve eisen en wensen (de tekst kan de strekking hebben van "de politie denkt met u mee; wij toetsen uw plan straks graag op bijgaande punten")⁸;
 - te anticiperen op doorgroei vanuit de Brabantse Poort naar plangebieden elders, door scenario's op te stellen voor de ontwikkeling van de criminaliteit bij ongewijzigd beleid en het aangeven van prioriteiten/aandachtsgebieden die daaruit volgen⁹;
 - ideeën te ontwikkelen en aan externen (met name gemeente) door te spelen over het toekomstig **beheer** van het gebied (het idee van een semi-gemeentelijk servicebedrijf waarin banenpoolers en/of stadswachten toezicht- en beheertaken uitvoeren is de moeite van verdere uitwerking waard).

3.2 Uitstraling naar overig Nederland

Politie-inbreng in een ontwerpproces is naar de omvang en mate van structurering zoals in de Brabantse Poort geschiedt in overig Nederland nog nergens van de grond gekomen.

Er zijn buiten Nijmegen wel andere plaatsen waar de politie inbreng levert in ontwerpprocessen (ondermeer in Almere, Zaanstad en delen van Zuid Holland) maar dan betreft het meer incidenteel advieswerk, minder strak ingekaderd in de gemeentelijke organisatie en vanuit een kleinere club uitvoerenden (veelal een eenmans'club').

Gelet op het feit dat niet aan veel en/of moeilijke voorwaarden voldaan hoeft te worden om een dergelijk project van de grond te trekken kan men zich afvragen waarom dit nog niet eerder en vaker gebeurd is in Nederland. Eigenlijk zijn er maar drie harde voorwaarden waaraan voldaan moet worden:

- er moet een plangebied zijn dat uitdagingen biedt voor sociaal veilig ontwerpen;
- er moet een gemotiveerd uitvoeringsteam binnen de politie geformeerd kunnen worden;
- externe partijen (met name gemeente) moeten open staan voor politie-inbreng en er begrip voor opbrengen dat het leveren van die inbreng een leerproces is.

Opvallend is dat het bezit van kennis en vaardigheden bij aanvang van dit leerproces **geen** harde voorwaarde is gebleken. In Nijmegen is men gewoon begonnen en hebben de politievertegenwoordigers zonder specifieke kennis en vaardigheden

8 Behalve het voldoen aan de verwachting van een meer anticiperende houding van politiezijde, heeft deze werkwijze ook nog het voordeel dat er in een vroeg stadium aan nieuwe externe partijen zekerheid wordt geboden over de status van de politie-inbreng in het planproces. Het themapark, waarvoor het bouwteam op korte termijn van start gaat, vormt voor deze werkwijze een goede testcase.

9 In dit verband moet opgemerkt worden, dat door de geïnterviewde politievertegenwoordiger prioriteit is gelegd bij het plan 'Waalprong'. In potentie kan dit een net zo geïsoleerde wijk worden als Dukenburg een tijdlang geweest is, met alle problemen van dien. Een goede vergelijkende analyse van de situatie 'dukenburg' met de situatie 'waalprong' kan ertoe bijdragen, dat op negatieve ontwikkelingen kan worden geanticipeerd. Een idee uit de politiewerkgroep is het opstellen van scenario's criminaliteitsontwikkeling uitgaande van stedenbouwkundige en demografische opbouw. Dit is een uitdagende, maar moeilijke klus, waarvoor extra hulp van buitenaf zou moeten worden ingeroepen. Een idee is om daar de Nijmeegse Universiteit voor te benaderen. Te denken valt aan de vakgroep Beleidswetenschappen (voormalige vakgroep Planologie). Pro-actief politiewerk *pur sang*!

op het vakgebied 'gebouwde omgeving en criminaliteit' toch een project op gang gebracht en een zinvolle inbreng geleverd.

Het uitblijven van project-initiatieven à la politiewerkgroep Brabantse Poort wordt des te verwonderlijker als men in aanmerking neemt, dat er binnen Voorkoming Misdrijven reeds veel energie is gestoken in het op peil brengen van de basiskennis en -vaardigheden op het genoemde vakgebied.

Is er geen sprake van koudwatervrees voor een subtropisch zwemparadijs?

Mogelijk draagt het geven van bekendheid aan het Nijmeegse project (waartoe deze evaluatie kan dienen) bij aan het overwinnen van deze ontorechte koudwatervrees.

Een voordeel daarbij is dat het proces van (verdere) integratie van de discipline Voorkoming Misdrijven in de (regio)politie het laatste jaar in een stroomversnelling is geraakt. Een goede samenwerking tussen Voorkoming Misdrijven en uitvoerende diensttakken binnen het lokale politiekorps, zoals in Nijmegen bestaat binnen de politiewerkgroep Brabantse Poort, is een duidelijke succesfactor (en misschien zelfs een noodzakelijke voorwaarde) om een dergelijk project van de grond te krijgen.

Bijlage 1: Lijst van geïnterviewde participanten

Politie

J. Helmonds	lid korpsleiding gemeentepolitie Nijmegen en voorzitter politiewerkgroep Brabantse Poort
-------------	--

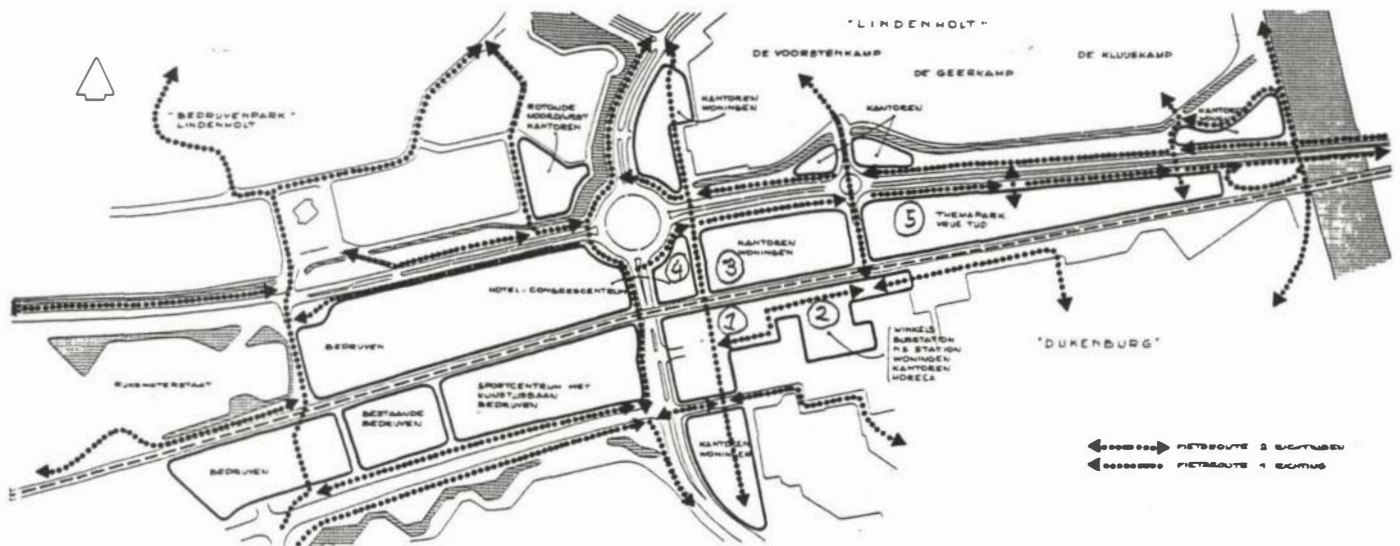
Gemeente Nijmegen

J. Buskens	voorzitter gemeentelijke projectgroep Brabantse Poort
P. Goedknecht	Stedebouwkundig ontwerper plangebied Brabantse Poort
C. Zoon	Stedebouwkundig ontwerper plangebied Brabantse Poort

Projectontwikkelaars/opdrachtgevers

M. de Heyde	directeur Geonvast B.V. te Vianen
S. Schuwer	projectontwikkelaar Brabantse Poort Nijmegen B.V. te Rosmalen
A. Prickarts	directeur Hendriks Projectontwikkeling B.V. te 's Hertogenbosch
A. Adriaans	directeur Metrum B.V. te Utrecht
K. Peters	hoofd Sector Stedebouw N.V. Nederlandse Spoorwegen te Utrecht

Bijlage 2: Geografisch overzicht van deelplannen

- ① = openbaar vervoer plein
- ② = uitbreiding winkelcentrum
- ③ = plangebied A
- ④ = HBC-locatie
- ⑤ = themapark vrije tijd

Bijlage 3: Lijst van in 1991 schriftelijk uitgebrachte adviezen

Datum	Advies aan	Betreft
19-03-1991	Dienst Stadsontwikkeling de heer Hemink	Bestektekeningen Wijchenseweg Oost
25-06-1991	Dienst Stadsontwikkeling de heer Buskens	Reconstructietekening kruising Wijchenseweg/Viaductweg
04-10-1991	Dienst Stadsontwikkeling de heer Kuhlman	Bestektekening geluidscherm Wijchenseweg Oost
07-10-1991	Dienst Stadsontwikkeling mevrouw Gebbink de heer Buskens	Schetsontwerpen parkeergarages 'Plangebied A'
31-10-1991	Dienst Stadsontwikkeling de heer Buskens de heer Zoon	Reconstructietekening fietstunnel ter hoogte van de Van Rozen- burgweg
13-11-1991	Dienst Stadsontwikkeling de heer Buskens	Nadere schetsontwerpen parkeer- garages 'Plangebied A' Bestektekening spoorwegonder- doorgang Graafseweg